

Fehér Miklós

Időcserepek. Szubjektív válogatás az MKE 75 éves történetéből

Tisztelt Ünneplő Közönség, Hölgyeim és Uraim!

Előadásom előtt engedjék meg, hogy köszönetemet fejezzem ki Dr. Bényei Miklósnak, az MKE történetet feldolgozó kézírata rendelkezésemre bocsátásáért!

Egy megállapítással kell kezdenem. Az MKE 75 éves, hetvenöt esztendeje alakult meg a magyarországi könyvtárosok és a hozzájuk csatlakozó levéltárosok egyesülete, de a múltunk ennél sokkal régebbi időig nyúlik vissza. A magyar könyv és könyvtárosság története ugyanis magába foglalja az írás, a könyvnyomtatás, a könyvkötészet, a papírgyártás történetét, s kapcsolatos a magyar tudomány- és irodalomtörténettel is. A magyar könyv ismert történetének kezdetei Szent István királyunk koráig vezetnek vissza, aki elrendelte egyházaink ellátását misekönyvekkel. 1090 előttre datáljuk az első Magyarországon írt könyvet, a Hahóti kódexet, 1473 Pütkösdjére pedig megjelent Andreas Hess budai nyomdájában az első Magyarországon nyomtatott 133 kisívrét terjedelmű könyv, a Chronica Hungarorum. Néhány évtized elteltével, az egyébként „sötét” jelzővel illetett középkorban már számos magyar nyomdában készítenek latin, német, szlovák és magyar nyelven írt könyveket.

Ebben az időben a könyvek egyházi és főúri tulajdonosai, könyvtárosai nemcsak tudományt birtokolnak, hanem a közvetítő latin nyelv révén európai műveltséget, közös európai identitást is. Aminek újbóli megteremtésén - digitális projektek keretében - éppen napjainkban fáradozik az európai könyvtárosság, közgyűjteményügy.

A történelmi ív említése tehát nem indokolatlan. 1935 nem a könyvtárosságunk megszületésének a dátuma, hanem egy fordulópont a könyvtárosság professzionális szakmává, hivatássá válásának ezeréves múltú folyamatában.

A polgári korban a közkönyvtárak kialakulása és elterjedése ugyanis magával hozta a közösségi, egyesületi szervezkedés

gondolatát. Az USA-ban 1876-ban, Angliában 1877-ben, nálunk 1935-ben, a nemzetközi fejlemények nyilvánvaló hatása mellett jött létre az egyesület. Az I. Világháború traumáját követően az Európában felerősödő békevágy az együttműködés lehetőségei felé fordította a könyvtárosság figyelmét. A brit könyvtári egyesület ötvenedik évfordulója alkalmából Edinburgh-ban megrendezett ünnepségen 1927-ben kimondták a nemzetközi könyvtáros szervezet, az IFLA megalakulásának szándékát.

A hazai reagálás sem maradt el. Hóman Bálint könyvtáros, jeles és befolyásos történész, a Magyar Nemzeti Múzeum egyik osztályaként működő Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója 1929. június 8-án értekezletet tartott, ezen, a szakma vezető egyéniségeinek körében felvetette a könyvtárosok szövetsége alapításának ötletét. A gondolat 1935-ben, a Magyar Nemzeti Múzeum keretében működő Levéltári Osztállyal, mint egyenrangú szervezeti egységgel karöltve realizálódott. Január 31-én, az Országos Széchényi Könyvtárban ifj. Szinnyi József (a Magyar Tudományos Akadémia főkönyvtárnoka) vezetésével megtartott bizottsági ülésen véglegesítették az alapszabályt, és eldöntötték, hogy hamarosan megtartják az első közgyűlést, melyre 1935. június 26-án a Magyar Tudományos Akadémia impozáns épületének dísztermében került sor. Megalakult a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete.

Céljai:

- A könyvtár- és levéltárügy tudományos és közcéljainak felkarolása
- A könyvtárosok és levéltárosok közti állandó kapcsolat biztosítása
- A könyvtárosok és levéltárosok testületi érdekeinek támogatása
- A könyvkultúra előmozdítása

voltak, melyeket tudományos és ismeretterjesztő előadások tartása, könyvtáros- és levéltáros-képző tanfolyamok rendezése, folyóirat, időszaki kiadvány közzététele és szakkiadványok megjelenésének támogatása révén kívánt elérni.

Tisztelt Jubileumi Konferencia!

A következő időcserép, melyet szeretnék felvillantani az egyesület indulásának pillanatában megfogalmazott szakmai és társadalmi szolgáltról, a hivatástudatról, az öntevékenység növeléséről, a szakmai érdekvédelemről, az erkölcsi- és anyagi megbecsülés előmozdításáról, a képzésről, az önképzésről, a nemzetközi kapcsolatok ápolásáról, a felhasználók, a használói csoportok, a nemzetiségek és a hátrányos helyzetűek esélyegyenlőségét biztosító kezdeményezésekről szóló cselekvéseket idézi, melyek szintén az első pillanattól napjainkig jellemzik életünket. A korábban az európai tudástár kapcsán már említett történelmi ív e kihívások teljesítésében is tetten érhető.

Ma sem tehetjük le a „fegyvert”, ebben az esetben az írott szó erejét, ha a könyvtárügy, azaz valójában a magyar társadalom felemelkedésének ügyét kell szolgálunk. Gondoljunk csak a Digitális Magyarország című, néhány hete megjelent vitairatra, melynek vezetői összefoglalójában az alábbiakat olvashatjuk:

„Előtérbe kerülnek a személyre szabott szolgáltatások, tartalmak. Társadalmi változásoknak vagyunk tanúi, ahol a Kormány feladata kettős: egyrészt a kiválóságok, kitörési pontok azonosítása, támogatása, a fejlődés feltételeinek megteremtése és ösztönzése, másrészt a felzárkóztatás, a digitális esélyegyenlőség megteremtése. Biztosítani kell a digitális tartalmakhoz való hozzáférés lehetőségét mindenki számára. Használat-ösztönzéssel, készségnöveléssel és képzéssel készítjük fel Magyarországot állampolgárait az új lehetőségek használatára.”

A digitális írástudással rendelkező web-polgár éppen a könyvtári rendszer révén válhat tudatos tagjává a közösségnek. A vitairatban megfogalmazott kihívásra a válasz a 'könyvtár', ami egyébként magában a dokumentumban eddig sajnos még nem nyert említést.

S, hogy miért a könyvtár?

- Mert olyan közgyűjtemény, amely bölcsője mindenféle tárnak, azaz a muzeális, levéltári, hangzó, képi és digitális

világnak. Ezt a világot egységes rendszerben gyűjti, rendszerezi, tárja fel, és szolgáltatja. Benne van a múlt – jelen – jövő, azaz a nemzeti identitás!

- Mert gyűjteményre építő, hiteles hely! A digitális tartalmakat hagyományosan is, a hagyományos tartalmakat pedig digitálisan is szolgáltatja, mindenki számára a neki alkalmas formában. Ezáltal hidat, átjárhatóságot képez a hagyományos és a digitális kultúra világa között.
- Mert a tagolt társadalmunk minden helyi közössége rendelkezik valamiféle, neki szükséges települési, iskolai, intézményi, szakmai, tudományos és speciális dokumentumtípusokat tartalmazó könyvtárral. Vagyis mindenkit megszólít, az olvasni nem tudó, a halmozottan hátrányos helyzetű állampolgártól a tudós professzorig.
- Mert a segítségi folyamatban nem csupán egy szoftver beépített „Help funkció”-jaként, hanem valódi partner segítőként működik.
- Mert életútja során a könyvtárral minden állampolgár találkozik.
- Mert minden szolgáltatását – a legegyszerűbb kölcsönzéstől a tudományos referálásig – a hozzá forduló személy segítségére, pillanatnyi helyzetének előmozdítására, céljai elérésének támogatására fejlesztette ki.
- Mert az életút első pillanatától az utolsóig rendelkezésre áll, immár, az IKT eszközök révén, időtől és fizikai tértől is függetlenül.

Az MKE mindezek birtokában, együttműködve a könyvtáros társszervezetekkel az elmúlt néhány évben az alábbi, társadalmi megújítást célzó projektek részese, kezdeményezője és/vagy sikeres szervezője volt. Sajnos a projekteket nem tudom most indokolt tartalommal említeni, csak a címeiket idézem fel:

- Olvasástámogató programok. 2010 a Családi olvasás éve
- Nemzetközi könyvfesztivál

- Könyvtárosok a tehetségeikért - a reformációtól napjainkig
- Kultúrák találkozása - könyvtárak és könyvtárosok a kölcsönös megértés szolgálatában
- Nemzetiségek ellátása, roma projekt
- Web-polgár, webpolgárrá képzés, Netre-kész
- Kaleidoszkóp – új tudás – új műveltség mindenkinek
- Eurotéka – szabadegyetem
- Uniós szolgáltatások
- Versenyképesség
- E-tanácsadó képzés
- Menet (esélyteremtés, tehetséggondozás, befektetés a jövőbe)

Tisztelt Hallgatóság!

Ez alkalomból, és e helyen illő megemlíteni az elmúlt 75 év elnökeit. Mindazokat, akik egyesületünk elsőszámú vezetői voltak:

Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter, Fitz József, Jánossy Dénes, Varjas Béla, Mátrai László, Kőhalmi Béla, Székely Sándor, Zsidai József, Billédi Ferencné, Horváth Tibor, Vajda Erik, Ambrus Zoltán, valamint 2003-tól napjainkig Bakos Klára.

Az MKE ma 18 lakhely szerinti területi és 11 szakterületi szervezetből áll, valamint együtt dolgozik 3 együttműködő könyvtáros egyesülettel. Tagjaink összes száma: 1780 egyéni fő és 90 intézményi tag. Lefedettségek országos.

Tisztelt Konferencia!

Nem tehetem meg, hogy az MKE történetét taglalva ne szóljak az 1969-ben útjára indított Vándorgyűlésekről. Az évente 5-800 főt megmozgató összejövetel szakmai köztudatunk fontos eleme, szervezeti életünk meghatározó rendezvénye. Visszatekintve az elmúlt 43 év 43 Vándorgyűlésére az a meglepetés ér bennünket, hogy a vándorgyűlési címekben megfogalmazott tematikák számos esetben sorsszerűen összenőttek a helyszínt adó településekkel, és egyfajta önbeteljesítő jóslatként is működnek.

Gondoljunk csak például a 6. Vándorgyűlésre, mely a „Jövő könyvtára” címmel Pécsen került megrendezésre 1974-ben. És

íme, 2011-ben a következő Vándorgyűlésünk Pécssett, a jövő könyvtárában, a Dél-Dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpontban lesz.

De utalhatok a 13. Vándorgyűlésre is. A tematika „A magyar könyvtárügy feladatai”. Helyszín Kaposvár, ahol éppen most épül az a kulturális központ, mely a megyei és városi könyvtárat feladatainak átértékelésére készíti.

A 15. Vándorgyűlés „A könyvtár és olvasója. Olvasóvá nevelés” címet viselte. Helyszín Győr, ahol a Győri Könyvszalon, melyet idén is Bakos Klára Elnök Asszony nyitott meg, megvalósítója ennek a gondolatnak!

Szolnokon 1987-ben „A könyvtárak szerepe az információközvetítésben” címmel zajlott a program, s azóta ez az információközvetítő szerep közös térbe került a levéltárral és kibővült a közművelődéssel is.

Sárospatak, „Nemzeti erőforrásunk, az információ”. 1992-ben, amikor az önkormányzatok még a saját határokon belüli feladatellátást célozták meg, nem gondoltuk volna, hogy mára a helyi könyvtár, mint regionális szolgáltató intézmény szervezi majd – könyvtári stratégia mentén, nemzeti erőforrásként – egy egész kistérség könyvtári életét.

1997-ben Kecskeméten a „Szolgáltatások – térítések – szponzorálás” került fókuszba, a könyvtári marketing, melynek országos motorja ma is a Katona József Könyvtár. 2006-ban pedig ugyanitt „Középpontban az állampolgár” címmel zajlott a program, jelezve azt az irányváltást, mely azóta a mindennapok társadalompolitikai céljává is vált.

Idei Vándorgyűlésünk pedig, mely Baján zajlott, „A kultúrák találkozása” címet viselte. Az ország pedig ezzel egyidőben az Unió soros elnöki szerepének betöltésére, a különböző európai gondolatok, kultúrák, identitások és érdekek bölcs és felelős kezelésére készül.

Mint látható, az MKE – a civil lehetőségek mentén haladva - sohasem tért ki a társadalmi kihívások elől, sőt aktívan elébe ment azoknak, bár mindig kerülte a direkt politizálást. A sajátos

könyvtári eszközök, a hálózatba szervezés, az együttműködés, a könyvtári rendszer fejlesztése, a központi szolgáltatások, a technikai, telematikai fejlesztés, a kistérségi ellátás, az adatbázisok építése, a könyvtárak helyi szolgáltatásainak felhasználóbarát, célközönségre irányuló fejlesztése és az ebben játszott MKE szerep mindig a nemzetet (határon innen és túl) és mindig a társadalmat szolgálta.

Tisztelt Konferencia!

Az egyesület életében felemelő momentum volt a jubileumi 50. évforduló megünneplése is, mert ekkor, 1985-ben adták át első ízben az Egyesületi Munkáért Emlékérmeket, az MKE saját kitüntetését, amelyet külföldi kollégák is elnyerhetnek, s mely „MKE Emlékérem” elnevezéssel rögzült a szakmai köztudatban. Azóta több mint 150-en kapták már meg, átadása ma sem maradhat el. Kitüntetettjeink közösségünket személyessé, szerethetővé, tiszteletre méltóvá teszik. Példaként állnak a társadalom számára. Büszkék vagyunk rájuk. De büszkék lehetünk valamennyi jelen lévő és távolról velünk ünneplő társunkra is. Amint Gerő Gyula, egyike korábbi kitüntetettünknek, nemrég megjelent hatalmas munkája is sugallja, a látszólag 'névtelen' események, dátumok, személyek könyvtári rendbe állítva múlhatatlan kincsesbányáját adják létünknek. Ezt a kincsesbányát köszönöm mindenkinek.

Végezetül, az időcserepek között válogatva, a múltból eredő jövőhöz érek.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének utóbbi éveit és feltehetően a jövőjét is a magyar könyvtárügy stratégiai elképzeléseihez aktuálisan igazodó egyesületi stratégia határozza meg. 2003-ban kidolgoztuk saját stratégiai tervünket, és küldetésnyilatkozatot fogadtunk el. Ebben tagszervezeteinkkel és szakmai társszervezeteinkkel együtt szorgalmaztuk és szorgalmazzuk a minőségi információszolgáltatást, az információhoz való hozzáférés demokratikus jogának érvényesítését, a könyvtárosi életpálya vonzóbbá tételét és kiteljesítését, a könyvtárosság társadalmi elismerését.

Öt éve, alapításunk 70. évfordulója alkalmából írott üzenetünkben, e szellemben fordultunk a világban működő testvérszervezetekhez, az IFLA tagjaihoz. Ezt írtuk: „Küldetésünk,

hogy a ránk bízott szellemi vagyont a digitális-kor szakmai követelményeinek megfelelően, a tudás és az etikus magatartás iránt elkötelezetten, a jelen és a jövő javára kezeljük.”

Az öt évvel ezelőtti évforduló az egyesület utóbbi évekbeli egyik legnagyobb horderejű kezdeményezésének, az etikai elvárások rendszerbe foglalásának, a magyar könyvtárosság etikai kódexe 2006-os megalkotásának is hangsúlyt adott. A jelen és a jövő számára szóló iránymutatás olvasható ki abból, hogy a tagszervezetek és a tagság felismerte a dokumentum jelentőségét.

Majd megszületett a magyar könyvtárügy 2008–2013 közötti időszakra szóló stratégiája is. Ehhez igazodva, egyesületünk életében, az utóbbi két évben központi gondolattá emelkedett a versenyképesség. Ennek egyik új eleme pl. a könyvtári turizmus, és hozzá kapcsolódva az idegenforgalmi ismeretek megszerzésének és az idegen nyelvi képzés megindításának támogatása.

A versenyképes ország kialakításában a könyvtárosoknak tehát meghatározó szerepük lehet. Ezt tudatosítani kell a társadalomban, fenntartóinkban, a kormányban is. Ebből következően elengedhetetlen a könyvtárosok szakmai és személyes kvalitásainak, partnerségi kultúrájának folyamatos fejlesztése.

Napjaink gazdasági válsága, a politikai bizonytalanság természetesen kedvezőtlenül érintette a könyvtári területet, így az egyesületet is. A jelentkező nehézségek sikeres leküzdéséhez reményt ad a könyvtár több évezredes múltjából sugárzó erő, a jelenlegi könyvtári rendszer színvonalas működése, a szakma megújulási képessége, a könyvtárosok azonosság- és hivatástudata, progresszivitása.

A szilárd szervezeti keretekkel rendelkező egyesületünk több évtizedes tapasztalatok birtokában, nemzetközi kapcsolatokra is támaszkodva ezeknek az intellektuális erőknél a mozgósításával kívánja elérni reális céljait, melyhez – megköszönve figyelmüket - további erőt, sikert kívánok!